

Jaarverslag Heimans en Thijssse Stichting 2023 en plannen 2024

Bestuur

Het Dagelijks Bestuur van de Stichting bestaat na de Algemene bestuursvergadering op 16 maart 2023 uit de volgende personen: Arnold van Vliet (voorzitter), Harrie van der Hagen, Anton van Haperen, Meyltje van Aalst, Herman van Dam, Bart van Tooren en Anneke Groen. Jelka Both is na een jaar in het Dagelijks Bestuur teruggetreden.

Het Algemeen Bestuur bestaat naast de leden van het Dagelijks Bestuur uit de bestuursleden Stanislaw Wijmand, Gertie Arts, Wanne de Bie en Saskia van Dockum.

Donateurs

Het aantal betalende donateurs per 31 december 2023 bedroeg 305 (14 organisaties, 291 particulieren). Het aantal afmeldingen in 2023 (wegens hoge ouderdom, overlijden, financiële problemen of onbekende reden) bedroeg 19 en het aantal nieuwe donateurs 18. Dat er ten opzichte van het verslag over 2022 toch een lichte stijging (7) van het aantal donateurs is komt doordat er altijd een aantal 'grijze' donateurs is: ze willen niet als donateur te boek staan, maar maken in de praktijk toch af en toe wel een bijdrage over. Bijna alle nieuwe donateurs meldden zich na de aankondiging van het symposium, waar donateurs een korting kregen op de toegangsprijs. Het blijft nodig om nieuwe donateurs te werven, gezien de sterke vergrijzing van het huidige donateursbestand. In 2021 werd voor het eerst een periodieke donatieovereenkomst afgesloten. Zowel in 2022 al in 2023 werden drie nieuwe overeenkomsten afgesloten.

Collecties

De Heimans en Thijssse Stichting heeft drie collecties: Archieven, Boeken, en Tijdschriften. Daarnaast beschikt de Stichting over een kleine verzameling beeldmateriaal, documentatie en wat kleinere apparatuur (o.a. camera, broedstoof).

Archieven en documentatie (verslag door Meyltje van Aalst en Ruud Vlek)

Documentatie

Meyltje van Aalst werkte dit jaar weer verder aan het toegankelijk maken van de Documentatiecollectie in het Hugo de Vries Centrum. Deze is nu voor twee derde deel beschreven en toegankelijk via een Word-bestand op onze website. Helaas werd Meyltje ziek halverwege het jaar en kwamen de werkzaamheden dus stil te liggen. Ze is begin 2024 weer gestart.

Schenkingen (archieven en documentatie)

In juni 2023 kwamen twee sinds ca. 1995 vermiste dagboeken boven water van de Haagse en later Hilversumse naturalist Dirk Veenman ((1885-1970). Twee zeer lijvige bundels, waarvan een gevuld met vogelaantekeningen, en de andere met botanische gegevens. Ze hebben deels betrekking op de omgeving Den Haag uit de periode 1910-1940 en na de oorlog handelen ze over de Gooi en Vechtstreek. Voous gaf in "In de ban van vogels" (1995: 509) een beschrijving van deze kolossale boekwerken. Het eerste deel betreft een beschrijving van de avifauna van Nederland met 502 foto's van vogels, hun nesten en eieren; het behandelt 122 soorten (met eigen observaties); daarna volgen 206 pagina's over het voorkomen van reptielen, amfibieën en vissen. Deze handschriften waren al in 1993 aan de Heimans en Thijssse Stichting geschonken door de dochter van Dirk Veenman, maar daarna op onverklaarbare wijze verdwenen en mogelijk teruggekeerd in familiebezit (via Voous?). In mei werden ze door een familie-verwant aangeboden aan de afdeling Bijzondere Collecties van de

Wageningse Universiteitsbibliotheek. Daar trof conservator Anneke Groen voorin de albums het stempel aan van de Stichting Heimans en Thijssse bibliotheek en archief. Kort daarop bracht Anneke Groen de albums over naar onze bibliotheek.

In juli ontvingen we van de familie Philippona het archief van de veld-ornitholoog Jules Philippona (1924-2020). Hij won in 1969 de Heimans en Thijssse prijs voor zijn onderzoek naar overwinterende ganzen in Nederland, uitgereikt door Victor Westhoff. Daarnaast heeft hij veldonderzoek verricht aan het voorkomen van Glans- en Matkopmees, inventariseerde hij Huiszwaluw-kolonies, het voorkomen van leeuweriken in Nederland, en deed hij weidevogel-inventarisaties. Het archief is omgepakt in zeven zuurvrije dozen en is beschreven in een inventaris.

In de periode november 2022 - september 2023 kregen we langs verschillende wegen (via de VWG Gooi en Vechtstreek, Sovon en de Werkgroep Ornithologisch Erfgoed) het archief en de foto-collectie binnen van Jaap Taapken (1925-2002), de vroegere hoofdredacteur van het tijdschrift het Vogeljaar (1956-2022). Naast zijn persoonlijke archivalia bevat het deels redactionele materialen van het Vogeljaar, en met name de zwart-wit fotocollectie van dit vogeltijdschrift. Deze foto-collectie, omvattend de periode 1970-2010, is herordend naar fotograaf, en vult nu 17 archiefdozen (ca. 2 meter). De collectie is in een inventaris beschreven naar fotograaf-oeuvres. Deze fotocollectie geeft een gedetailleerd beeld van de avifauna van Nederland in het laatste kwart van de vorige eeuw en van de progressie in de toenmalige nog niet digitale vogelfotografie.

Een veel kleinere verwerving was het archief van de Amsterdamse afdeling van de Christelijke Jeugdbond van Natuurvrienden, uit de nalatenschap van Wim Smit (Amsterdam 1946-2019). Dit zal worden ondergebracht in het landelijk archief van de ACJN / JNM in Haren (Lenze Hofstee).

Tenslotte verwierven we losse archiefstukken uit de jaren 1930 van Wim van Dobben (meeuwendocumentatie, via Arie Spaans), van Luuk Tinbergen (roofvogelcorrespondentie met A.B. Wigman); alsook de inventaris van een kleine eierverzameling, toebehorende aan Frans Marie Trip (1902-1972).

Vragen naar materiaal uit het archief (verslag door Marga Coesèl)

Ook in 2023 was er weer veel vraag naar informatie en/of beeldmateriaal over de wereld van Heimans en Thijssse. O.a. van Sophie Wartenbergh (Tijdlijn Stedelijk Groen), Winnifred Dijkstra (Thijssse/*Flora Batava* expositie in Huis van het Boek), Dick de Vos (*Canon Nederlandse natuur*), Carla Oldenburger (Thijssse schoolhoofd), Claire Hart de Ruyter (expositie Thijssse in Zaans Museum) en Hans van der Meer ('De metende mens'). Rob Kaptein stuurde zijn werkstuk over het Verkade-album *De Vecht* (door Meyltje geplaatst bij Documentatie)

Er zijn gesprekken geweest met Dik van der Meulen over zijn Thijssse-biografie, en met Wim Huyser over het boek *Terug naar ons krijtland*.

Artikel in *Natura* jaargang 120 (2) 2023, getiteld 'Een ontmoeting met verregeande gevolgen' over de Heimans en Thijssse Stichting en een oproep om donateur te worden. Er is een bijdrage geleverd aan het radioprogramma *De Taalstaat* van Frits Spits over Verkade-album *Lente* en Thijssse. Het fragment is te horen en zien via NPO Radio 1 De Taalstaat 21 oktober 2023.

Ook is er een concept-bijdrage geschreven voor een Glossy die eind 2024 zal verschijnen ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van Thijssse's Hof in Bloemendaal.

Uitvoerige correspondentie was er met schrijvers van natuurdagboeken en/of hun nazaten en verwanten voor een publicatie over natuurdagboeken. Het geïllustreerde boekje, getiteld 'Zorgeloos genieten', verschijnt in de loop van 2024 (mogelijk in februari) bij uitgeverij Noordboek.

Foto- en filmarchief (verslag door Ruud Vlek)

Uit de nalatenschap van Jan de Boer / Erik Wit (Alkmaar) verwierven we een filmrol van Nol Binsbergen, met zijn filmisch restmateriaal uit de jaren 1939-1944. Dit is gedigitaliseerd (deels op

kosten van de schenker, Arne de Waard te Nijenwoude (Fr.) en vervolgens ondergebracht op de Vimeo webpagina Natuurbescherming. Deze filmrol zal te zijner tijd verbonden worden met ander rest-filmmateriaal uit de nalatenschap van Nol Binsbergen.

Op de Natuurbescherming pagina van Vimeo werden diverse oude natuurfilms online gepubliceerd. Daarvoor werden die films ook eerst door Hetty Litjens zoveel mogelijk digitaal gerestaureerd, verbeterd en soms met geluid aangevuld. Het betrof:

- het drieluik van Nol Binsbergen 'Geheimen van het waterland' (1942-1945), over de Nieuwkoopse Plassen, de Zaanstreek en Texel.
- een gerestaureerde film- en diaserie over het staatsnatuurmonument De Beer (1948-1949) door de Rotterdamse cineast Simon de Waard. Aan de diaserie werd een gesproken commentaar toegevoegd, met tekst van Simon de Waard.
- een PowerPoint-presentatie 'Hosking in Holland 1952', met foto's die de Engelse vogelfotograaf Eric Hosking in mei-juli 1952 maakte op een foto-trip door Zuid-Holland. De foto's werden digitaal geleverd door de Eric Hosking Trust van diens zoon David Hosking in Londen.
- de film van Jan P. Strijbos, Burdet's duinmeer (over het vogelmeer in Nationaal Park de Kennemerduinen, 1959), met toevoeging van zijn lezing hierover in april 1978.
- filmfragmenten van Strijbos over 'Doornsluipers' (1937-1950), Ross' Meeuw (1958), Kuifduiker en Geoorde Fuut (1967), en Nijlganzen (ca. 1970). Zie <https://vimeo.com/showcase/6559427>

Uit een Haarlemse schoolcollectie ontvingen we via Pieter Kruse een educatieve dia-collectie met natuuroptnamen commercieel geproduceerd door in de jaren tachtig actieve productiebedrijven als het NIAM. Van hem ontvingen we daarbij een grote lichtbak ter inventarisatie van dia-collecties.

Van Nettie Westhoff werd een grote collectie groot- en kleinbeelddia's van landschappen en planten verkregen uit de nalatenschap van Victor Westhoff (1916-2001), met daarbij een legaat om deze in 2024 samen met het papieren en fotoarchief openbaar beschikbaar te maken. Deze dia-collectie is overgebracht naar het Noord-Hollands Archief te Haarlem, waar onze stichting eerder, in 1999 het papieren archief van Victor Westhoff heeft ondergebracht.

Bibliotheek *(verslag door Ed Brinkkemper)*

De bibliotheekcommissie bestaat uit Wanne de Bie, Bart van Tooren, Jaap Grupstra en Ed Brinkkemper. Vanaf augustus kwamen zij maandelijks bijeen en zijn o.a. begonnen met het selecteren van de af te stoten titels. Daarvoor wordt een bestemming gezocht, en zijn ook beschikbaar voor geïnteresseerden (boekenmarkt).

In de bibliotheek zijn in 2023 weer vele boeken, tijdschriften, rapporten e.d. opgenomen uit nieuwe schenkingen, en titels die nog niet ingevoerd waren ('uit voorraad').

Materiaal uit de collecties werd gebruikt door Frank Saris, voor zijn biografie van P.G. van Tienhoven, en door Marga Coesèl, o.a. voor haar onderzoek naar 'natuurdagboeken'. In het gastenboek hebben 24 personen hun bezoek vermeld.

In het 'Bibliotheekblad' (Vakblad voor de bibliotheeksector) werd in een artikel door Anneke de Maat aandacht besteed aan de bibliotheek van de Heimans en Thijsse Stichting. Twee pagina's, met erin ook een mooie foto van Jacques de Smidt!

De vrijwilligers die in 2023 hebben gewerkt in de bibliotheek waren Jacques de Smidt, Simon Pols, Jaap Grupstra, Ton Zijp, Ruud Vlek, Wanne de Bie, Bart van Tooren en Ed Brinkkemper.

Giften en legaten

Er zijn dit jaar geen giften of legaten ontvangen.

Activiteiten en Prijzen

Heimans en Thijse symposium

De titel van het symposium was: Leidt meer kennis van de geschiedenis tot een succesvollere natuurbescherming?

Een betere kennis van de geschiedenis van natuur en natuurbescherming in Nederland was een centraal thema bij dit symposium. Met de gedachte dat een betere kennis van die geschiedenis zou kunnen leiden tot een succesvollere natuurbescherming in de toekomst.

Jan Luiten van Zanden opende het symposium. Hij illustreerde dat historici zich niet om de natuur bekommeren, maar zich alleen interesseren in het welbevinden van de mens. Nu constateren we dat die natuur wel degelijk voor ons van belang is en dat we daar beter mee om moeten gaan. Biodiversiteit is daarbij een goede maat voor het 'welzijn van de aarde' en om de ontwikkelingen de gaten te houden.

Diverse sprekers illustreerden dat er sprake was van een omgang met de natuur in het verleden die we ons nu eigenlijk niet meer voor kunnen stellen. Er wordt wel eens gezegd dat Nederland in de 20^e eeuw grondig op de schop is gegaan maar in de eeuwen daarvoor was dat niet minder het geval. Sander Govaerts liet dat met voorbeelden uit de Gouden eeuw ook al duidelijk zien. De voordrachten illustreerden dat we eigenlijk de natuur van vroeger maar slecht kennen. Dat geldt eveneens voor de rol van de natuurbescherming bij grote ingrepen in het landschap van de vorige eeuw.

Het shifting baseline syndroom kwam daarbij ook diverse malen ter sprake. Elke generatie heeft zijn eigen beeld op het verleden, en dat beeld schuift in de tijd steeds op.

De geschiedenis kan ons helpen om onze blik op de natuur te verruimen. Een voorbeeld van een actuele blinde vlek is de beperkte aandacht die op dit moment uitgaat naar de natuur onder water in bijvoorbeeld de Noordzee. Vergelijk die aandacht eens met de aandacht voor het kappen van bossen. Marc Argeloo beargumenteerde dat de belangstelling voor natuurbescherming nog tot te weinig groepen mensen is beperkt.

Henny van der Windt gaf in zijn slotverhaal aan dat er veel oorzaken voor veranderingen zijn in de inzet voor natuurbescherming. Dat de samenkomst van diverse oorzaken daarbij kan leiden tot kantelpunten. Hij distilleert daar ook een aantal lessen uit voor de toekomst. Zo moet de natuurbescherming beter leren om coalities te sluiten, nieuwe organisatievormen soms te omarmen, de doelen soms aan te passen, beter zichtbaar en niet te braaf zijn.

Heimans en Thijse Prijs

De Heimans en Thijse Stichting reikt de Bronzen Spreeuw eens in de twee jaar uit aan een persoon of een organisatie die zich bijzonder verdienstelijk heeft gemaakt voor het natuurbehoud of de natuureducatie in Nederland. Op 18 november 2023 is de Heimans en Thijse Prijs 2023 uitgereikt aan Aaf Verkade. Zij zet zich al sinds 1999 in voor het wekken van belangstelling voor natuur, natuurstudie en natuurbescherming. Deze 'stads-snorkelaar' van Leiden geeft met onnavolgbaar enthousiasme en passie bekendheid aan de onder-waterwereld van de stadswateren.

De jury (vertegenwoordigers van de Heimans en Thijse Stichting, KNNV en IVN) heeft Aaf de prijs toegekend vanwege haar toewijding en bijzondere aanpak. Ze staat daarmee in de traditie van Heimans en Thijse, ruim honderd jaar geleden. Zij opent vensters naar de vrijwel onzichtbare en onbekende onderwaterwereld en maakt deze voor velen van dichtbij beleefbaar. Haar werk heeft uitstraling, is grensverleggend en vernieuwend en heeft een lange geldigheidswaarde. Aaf weet nieuwe doelgroepen en een nieuw publiek te inspireren: www.stadsgrachten.nl en <https://onderwaterinleiden.nl>

Informatie en Communicatie

Nieuwsbrief (Dagelijks bestuur, redactie Harrie van der Hagen)

Sinds 2019 beperken we de nieuwsbrief tot mededelingen vanuit de stichting en omvat deze 2 A4'tjes die op papier verspreid worden. Ook publiceren we deze nieuwsbrief als pdf op onze website.

Naar de toekomst toe wil het bestuur zoveel mogelijk toewerken naar een digitale nieuwsbrief. Harrei van der Hagen heeft de redactie gevoerd over de twee nummers (64 en 65) die in 2023 zijn verschenen.

Nieuwsbrief No. 62 (juli 2022) bestond uit de volgende onderwerpen:

‘Van het bestuur’

Symposium en uitreiking Heimans en Thijssse Prijs 2023 (aankondiging)

Verhoging donatie

Nieuw: twee botanische topwerken

Zilveren spreekwoord

Nettie Westhoff-de Joncheere (1918-2023)

Nieuwsbrief No. 63 (december 2022) had de volgende inhoud:

‘Van het bestuur’

Heimans en Thijssse Prijs voor Aaf Verkade

Heimans en Thijssse Symposium 2023 (verslag)

Heimans en Thijssse Bibliotheek

Heimans Diorama

Jaarvergadering (16 maart 2024)

Website, Nieuwsbrief en social media (verslag door Jaap Grupstra)

Het maandelijks aantal bezoekers van de website lag in 2023 over het algemeen tussen de 325 en 430. In april lag dit aantal iets hoger (573) en echte uitschieters waren te zien in september (845) en november (881). De piek in november hangt samen met het symposium van de Heimans en Thijssse Stichting dat die maand plaatsvond, maar is vermoedelijk vooral te danken aan de publiciteit rondom de uitreiking van de Heimans en Thijssse Prijs.

Aan de website is in 2023 qua inhoud niet veel veranderd. Na een crash bleek de ietwat verouderde digitale bibliotheekcatalogus niet meer te redden. Terwijl we zoeken naar een duurzame en zowel werk- als betaalbare oplossing, is tijdelijk een pdf-bestand met het volledige boekenbezit op de website geplaatst.

Overige en plannen 2024

In 2023 is er veel energie gestoken in het aanpakken van de bibliotheek. Er werd een nieuw collectieprofiel van de bibliotheek vastgesteld, een bibliotheekcommissie ingesteld en allerlei actiepunten geïdentificeerd. In 2024 wordt verder aan de bibliotheek gewerkt. Een grote klus wordt het bepalen welke boeken wel en niet passen binnen het nieuwe collectieprofiel. Het aantal boeken zal waarschijnlijk afnemen maar de verwachting is dat daardoor het gebruik ervan door onderzoekers en andere belangstellenden zal toenemen. Naar verwachting zullen de bibliotheekwerkzaamheden door vrijwilligers en bestuursleden een aantal jaren gaan beslaan.

Wat betreft het archief verwachten we dat, net als andere jaren, gedurende het jaar relevante/interessante documenten, foto's en/of films aangeboden worden. De vrijwilligers zullen het aangeboden materiaal beoordelen en zo mogelijk verwerken. Vanwege een legaat uit het testament van Victor en Nettie Westhoff wordt door onze stichting een archivaris ingehuurd voor het openbaar maken van 60 meter papieren archief, ongeveer 9.000 grootbeelddia's en vele foto's van Victor Westhoff. Een aan te stellen archivaris gaat dit werk uitvoeren bij het Noord-Hollands Archief waar deze collectie is ondergebracht. De verwachting is dat eind 2024 het werk is afgerond.

Het bestuur gaat in 2024 een plan uitwerken en financiering verwerven voor een groter project. Het voorlopige idee is om een digitale tijdlijn te maken met daarin een overzicht van de belangrijkste personen, organisaties of gebeurtenissen in de historie van de Nederlandse natuurbescherming. Vanuit de digitale tijdlijn willen we allerlei verbindingen en verwijzingen met het archief en bibliotheek aanbrengen. Het project zou een mooie kapstok kunnen zijn om te werken aan zowel de bibliotheek, het archief (papier, foto, film) en aan de vernieuwing van de website. Daarnaast biedt de content die gecreëerd en digitaal ontsloten wordt allerlei mogelijkheden om de communicatie vanuit de Heimans

en Thijssen Stichting een impuls te geven. Bij het uitwerken van het plan krijgen we mogelijk ondersteuning van studenten van de Reinwardt Academie (Amsterdam). Op deze manier hopen we gebruik te kunnen maken van hun creativiteit en ook bij jongeren interesse voor ons erfgoed te bewerkstelligen.

In november 2024 zal de Stichting weer haar jaarlijks symposium organiseren. Het thema van het symposium betreft de vraag: "Is er voldoende ruimte voor grote wilde dieren in Nederland?". Het is een onderwerp waar maatschappelijk veel discussie over gevoerd wordt. De datum en locatie worden nog bekend gemaakt.